

UTRIKESUTSKOTTETS BETÄNKANDE 12/2004 rd

Statsrådets redogörelse om politiken för de mänskliga rättigheterna

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 31 mars 2004 statsrådets redogörelse om politiken för de mänskliga rättigheterna (SRR 2/2004 rd) till utrikesutskottet för beredning.

Utlåtanden

I enlighet med riksdagens beslut har grundlagsutskottet och lagutskottet lämnat utlåtande om saken. Utlåtandena (GrUU 23/2004 rd och LaUU 12/2004 rd) har bifogats detta betänkande.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- utrikesminister Erkki Tuomioja
- utrikeshandels- och utvecklingsminister Paula Lehtomäki
- justitieombudsman Riitta-Leena Paunio, riksdagen
- enhetschef Pilvi-Sisko Vierros-Villeneuve, enhetschef Marja Lehto, enhetschef Johanna Suurpää, avdelningschef Ritva Jolkkonen och tf. rådgivare Rauno Merisaari, utrikesministeriet
- avdelningschef, överdirektör Pentti Visanen, inrikesministeriet
- överinspektör Anne Hujala, social- och hälsovårdsministeriet
- jämställdhetsombudsman Päivi Romanov, jämställdhetsombudsmannens byrå
- minoritetsombudsman Mikko Puumalainen, minoritetsombudsmannens byrå

- jurist Heikki Hyvärinen, Sametinget
- ordförande Gunnar Jansson och generalsekreterare Sarita Friman, Delegationen för romernas ärenden
- ordförande Tarja Kantola, Internationella delegationen för mänskliga rättigheter
- ordförande Gunvor Kronman, Utvecklingspolitiska kommissionen
- medlem i Internationella brottmålsdomstolen Erkki Kourula, Internationella brottmålsdomstolen (ICC)
- landshövding Hannele Pokka, länsstyrelsen i Lapplands län
- tf. generalsekreterare Kristiina Kumpula, Finlands Röda Kors
- ekonomisk expert Peter J. Boldt, Finlands Fackförbunds Centralorganisation
- ombudsman Mauri Upanne, planerare Tero Kallio och planerare Taina Martiskainen, Centralförbundet för barnskydd
- organisationsjurist Esa Iivonen, Mannerheims barnskyddsförbund
- verksamhetsledare med ansvar för medborgarverksamhet Jouni Hemberg, Rädda Barnen rf
- ombudsman Frank Johansson, Amnesty International, Finlands avdelning
- ombudsman Helena Laukko, Finlands FN-förbund
- generalsekreterare Kristiina Kouros, Förbundet för mänskliga rättigheter rf
- ombudsman Ville Luukkanen, Servicecentralen för utvecklingssamarbete rf
- ombudsman Kalle Könkkölä, Tröskeln rf

- ombudsman Liisa Murto, Flyktingrådgivningen rf
- styrelsemedlem Esa Mäkinen, Finlands PEN rf
- ordförande för säkerhetspolitiska arbetsgruppen Timo Mielonen, Förbundet för de hundras kommitté och Finlands Fredsförbund
- generalsekreterare Pirkko Mahlamäki, Handikappforum rf
- arbetsgruppsmedlem Olli-Pekka Haavisto, Attac rf
- forskare Merja Pentikäinen, Nordiska institutet för miljö- och minoritetsrätt
- Deputy director, professor Tony Addison, Widerinstitutet
- professor Martti Koskenniemi
- professor Martin Scheinin
- professor Raimo Väyrynen
- forskare, JD Johanna Niemi-Kiesiläinen
- rapportör för mänskliga rättigheter Elisabeth Rehn.

STATSRÅDETS REDOGÖRELSE

I redogörelsen behandlas utvecklingen efter den förra utredningen om politiken för de mänskliga rättigheterna, som utrikesministern lämnade till riksdagens utrikesutskott år 2000, samt i synnerhet hur de i det sammanhanget fastställda målen uppnåtts i Finlands internationella politik för de mänskliga rättigheterna. Verksamheten har åskådliggjorts med hjälp av teman, inom vilka läget och Finlands verksamhet behandlas i detalj i respektive avsnitt. I redogörelsen lägger regeringen upp mål och åtgärder för en aktiv politik för de mänskliga rättigheterna. De centrala målen har sammanställts under piltecken i början av varje kapitel samt i ett sammandrag i början av redogörelsen.

De finländska frågor som behandlas har valts ut utifrån de rekommendationer för Finland som övervakningsorganen för genomförande av internationella konventioner om de mänskliga rättigheterna har kommit med. De teman som också kommenteras med avseende på människorättsläget i Finland har på senare år lyfts fram av de organ som övervakar förpliktelseerna i samband med de mänskliga rättigheterna.

I redogörelsen nämns inledningsvis de generella utgångspunkterna och principerna för Finlands politik för de mänskliga rättigheterna. Finlands verksamhet i Europeiska unionen behandlas i ett separat avsnitt. Eftersom EU är en central kanal för Finlands politik för de mänskliga rättigheterna, behandlas verksamheten i EU som ett genomgående tema i redogörelsen. I avsnittet som fokuserar på människorättsligt sett viktiga internationella organisationers verksamhet beskrivs den senaste utvecklingen och fastställs Finlands målsättningar. Verksamheten inom närområdena behandlas separat. I kapitlet om globala frågor fästs uppmärksamhet vid stora världsomspännande utmaningar ur olika perspektiv: säkerhet, terrorism, mänskliga rättigheter och handel, utvecklingsfrågor samt flyktingenskap. Beträffande flyktingfrågan behandlas även läget i Finland. Därefter behandlas de finländska prioriteringarna och andra viktiga tematiska frågor i detalj, både på det internationella och nationella planet.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

*Motivering***Allmänt**

Respekten för de mänskliga rättigheterna är viktiga element i demokratin och rättsstaten. Säkerheten och utvecklingen på det internationella planet påverkas i hög grad av om de mänskliga rättigheterna främjas eller kränks. De mänskliga rättigheterna ska framöver följaktligen vara ett viktigt insatsområde i Finlands utrikes- och säkerhetspolitik. Det faktum att MR-frågor tas upp i riksdagen utifrån en redogörelse visar att de spelar en framträdande roll samtidigt som hela riksdagen ges chansen att vara aktiv i Finlands politik för de mänskliga rättigheterna.

I samband med utredningen om politiken för de mänskliga rättigheterna från 2000 lämnade utrikesutskottet ett utlåtande (UtUU 3/2001 rd). Där framhöll utskottet vikten av större konsekvens i verksamheten på det internationella och det nationella planet. Det är ett bra grepp, anser utskottet, att redogörelsen inte bara går in på Finlands internationella engagemang i mänskliga rättigheter, utan också tittar på hur de mänskliga rättigheterna fullföljs här hemma i vissa viktiga frågor. Utskottet menar att Finland är mer trovärdigt i den internationella debatten om mänskliga rättigheter när problemen i vårt eget land behandlas öppet.

Redogörelsen anlägger ett bredare perspektiv än tidigare på aktuella frågor, allt från krishantering till biståndsfrågor, som tangerar eller påverkar de mänskliga rättigheterna. Enligt redogörelsen är Finlands mål att föra en konsekvent politik för de mänskliga rättigheterna och därigenom förbättra resultaten av ansträngningarna. Redogörelsen förtydligar Finlands mål för de mänskliga rättigheterna, men de kunde ytterligare konkretiseras och förtydligas, menar utskottet.

Trots bredden i angreppssättet ger redogörelsen ingen integrerad beskrivning av det internationella läget för de mänskliga rättigheterna eller situationen i Finland. Regeringen tar inte

hjälp av statistik eller annan dokumentation för att belysa hur de mänskliga rättigheterna har utvecklats och genomförts. I många stycken nöjer sig regeringen med att beskriva olika typer av förhandlingsprocesser och verksamheten i internationella organisationer. Ett sådant institutionellt grepp är en klar svaghet i redogörelsen.

När analysen saknas kan redogörelsen inte erbjuda några djupare eller underbyggda bedömningar av åtgärderna för att lösa orsakerna till problemen med de mänskliga rättigheterna eller peka på politiska principer som utfallit väl, till exempel odelbarhet, universalitet, öppenhet.

Situationen för de mänskliga rättigheterna i Finland

Enligt utrikesutskottet är det både viktigt och motiverat att redogörelsen behandlar läget för de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna här hemma. Då har riksdagen möjligheter att påverka Finlands riktlinjer för de mänskliga rättigheterna och göra en bedömning av hur de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna har utfallit i vårt land.

De nationella frågor som behandlas i redogörelsen har valts ut utifrån de rekommendationer som övervakningsorganen för genomförande av internationella människorättskonventioner har kommit med för Finlands del. Kriteriet för valet av teman är inte helt befogat, eftersom behandlingen då kommer att begränsa sig till de rekommendationer som övervakningsorganen har kommit med beträffande Finland. En del aktuella frågor kommer i skymundan.

Bland de nationella frågor som tas upp märks kvinnors, barns, minoriteters, urfolks och funktionshindrades rättigheter samt människohandel och diskriminering. Utrikesutskottet håller med grundlagsutskottet (GrUU 23/2004 rd) och lagutskottet (LaUU 12/2004 rd) om att redogörelsen behandlar frågorna i mycket varierande omfattning och att det därför är svårt att få en samlad bild av läget.

Nästa redogörelse

Det är befogat att riksdagen framöver varje valperiod får en redogörelse från statsrådet om Finlands politik för de mänskliga rättigheterna. Statsrådets kansli bör ha huvudansvaret för arbetet med redogörelsen för att den ska vara förankrad i regeringens verksamhet över hela linjen. Det är viktigt att redogörelsen breddas och analysen fördjupas. För en mer allsidig bild av läget anser utrikesutskottet i likhet med grundlagsutskottet att nästa redogörelse måste behandla dels situationen för de mänskliga rättigheterna på det internationella planet och Finlands internationella politik för de mänskliga rättigheterna, dels situationen när det gäller de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna i Finland.

Utskottet förutsätter att nästa redogörelse innehåller en övergripande analys av det internationella läget för de mänskliga rättigheterna. Behandlingen av Finlands handlingslinjer måste också innefatta en analys av vilka resultat Finlands och EU:s aktiviteter har gett. De grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna i Finland bör behandlas i ett vidare perspektiv än i årets redogörelse. Analysen bör bygga på annat material än bara rekommendationerna från internationella övervakningsorgan, till exempel beslut från domstolar och de högsta laglighetsövervakarna samt grundlagsutskottets praxis. Då har regeringen chansen att mer i detalj redogöra för sina åtgärder och planer visavi de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna i Finland.

Utskottet förutsätter att redogörelsen också framöver fokuserar på internationella frågor. Redogörelsen bör läggas upp och behandlingen i riksdagen ske med hänsyn till de nuvarande berättelseförfarandena för att överlappningar ska undvikas.

Enligt utskottet är det angeläget att hela regeringen är med och utarbetar nästa redogörelse och att samtliga laglighetsövervakare och ombudsmän inom förvaltningen samt en lång rad frivilligorganisationer hörs.

Vid sidan av redogörelsen ska statsrådet också lämna särskilda utredningar om aktuella frå-

gor kring de mänskliga rättigheterna i Finland och på det internationella planet, som utskottet redan tidigare har föreslagit (UtUU 3/2001 rd). Med hänvisning till grundlagsutskottets ståndpunkt anser utrikesutskottet att de särskilda rapporterna med fördel kan ha formen av ministerieutredningar till de behöriga utskotten.

Målen för Finlands politik för de mänskliga rättigheterna

De viktigaste målen med regeringens politik för de mänskliga rättigheterna är befogade, anser utrikesutskottet. Utskottet förutsätter att regeringen både i sin verksamhet och i fördelningen av de ekonomiska resurserna aktivt arbetar för de mål som anges i redogörelsen.

Redogörelsen anger de prioriterade områdena i Finlands politik för de mänskliga rättigheterna. Med beaktande av att redogörelsen är mycket omfattande och de mänskliga rättigheterna måste främjas på sikt hade det enligt utskottet varit både befogat och nödvändigt att regeringen hade kommit med mer operativa och konkreta mål för den pågående valperioden.

Finland bör alltså lyfta fram kvinnors, barns, minoriteters och urfolks rättigheter, anser utrikesutskottet. Funktionshindrades rättigheter måste framöver beaktas bättre både här hemma och på det internationella planet.

De mänskliga rättigheterna är en integrerad del av ett omfattande säkerhetsbegrepp. Brister i de mänskliga rättigheterna, i demokratin, i jämlikheten i samhället och i god förvaltning tär på stabiliteten i samhället och blir en grogrund för extremistiska rörelser. Redogörelsen understryker helt riktigt vikten av civil krishantering, en fungerande rättsstat och reglering av den internationella vapenhandeln. Till exempel det faktum att små vapen är mycket lättillgängliga har ett samband med civilpersoners, särskilt kvinnors och barns, utsatta läge i konfliktområden. Utskottet menar att regeringen kunde ha kommit med tydligare och mer konkreta förslag för hur Finland i sin säkerhetspolitik ska arbeta för att förebygga hotfaktorer och bekämpa hot å priori genom en politik för de mänskliga rättigheterna.

Enligt uppgifter till utskottet har den ekonomiska ojämlikheten och inkomstklyftan ökat. De mänskliga rättigheterna kan inte lyftas ut ur den ekonomiska utvecklingen i stort. Ekonomisk ojämlikhet sätter också sina spår i säkerhets-situationen ute i världen. Utskottet menar att regeringen mer bör fokusera på insatser för att bekämpa fattigdom och undanröja ekonomisk ojämlikhet. Utredningar till utskottet pekar på att fattigdom och ekonomisk ojämlikhet de facto är universella människorättsproblem och finns i bakgrunden vid flera av de konkreta problemen.

Det är extra viktigt att kunna visa vilken betydelse och vilka effekter fattigdomen har på de mänskliga rättigheterna inom Finlands prioriterade insatsområden: barn, kvinnor och minoriteter. Barn- och kvinnohandeln, barnarbetare, barnsoldater är i grund och botten fattigdomsproblem.

Europeiska unionen

EU är en viktig arena för Finlands ansträngningar för att uppfylla sina mål i politiken för de mänskliga rättigheterna. Enligt utskottet är det viktigt att Finland aktivt och integrerat arbetar för att stärka EU:s politik för de mänskliga rättigheterna.

Det är ett stort steg framåt, menar utskottet, att stadgan om de grundläggande rättigheterna har införlivats i EU:s nya konstitutionella fördrag. Utskottet ställer sig bakom regeringens mål att medverka till att de grundläggande rättigheterna befäster sin position inom alla sektorer i EU. Förteckningen över de grundläggande rättigheterna bör i ännu högre grad vägas in i lagstiftningsprojekt. Det är viktigt att alltid göra en bedömning av hur projekten, också kommissionens förslag till lagstiftning, harmonierar med de grundläggande rättigheterna. I detta sammanhang vill utskottet särskilt understryka vikten av att lagstiftningsprojekt som gäller åtgärder för att bekämpa terrorism och EU:s flykting- och asylpolitik följs upp.

Trots unionens storskaliga satsningar på de mänskliga rättigheterna har resultaten av MR-insatserna inom ramen för de yttre förbindelserna

varit anspråkslösa och inkonsekventa. Detta hänger samman med bristen på både politisk vilja och samordning. Ett exempel på detta är EU:s politik när det gäller de mänskliga rättigheterna i Ryssland. Redogörelsen hade kunnat innehålla en mer kritisk analys av EU:s möjligheter att föra en samordnad och trovärdig politik för de mänskliga rättigheterna med hänsyn till de stora medlemsstaternas nationella intressen. Redan i cirka tio år har EU haft en klausul beträffande de mänskliga rättigheterna i alla avtal inom området yttre förbindelser, men klausulerna har bara begränsad betydelse. Dialogen kring de mänskliga rättigheterna har gett magra resultat och i vissa fall har läget försämrats i det aktuella landet. Detta är fallet till exempel med Iran.

Utskottet känner en viss oro för resultaten av och konsekvensen i EU:s politik för de mänskliga rättigheterna och anser det viktigt att regeringen aktivt arbetar för större konsekvens och bättre resultat. De grundläggande rättigheterna måste mer resolut införlivas i EU:s yttre förbindelser. I Finland måste MR-aspekten ingå i utbildningen och anvisningarna för EU-ansvarig personal för att vi över huvud taget ska ha förutsättningar för att aktivt främja de grundläggande rättigheterna i EU.

Det har föreslagits att EU ska inrätta en ny byrå för de mänskliga rättigheterna i stället för Europeiska centrumet för övervakning av rasism i Wien. Då finns det möjligheter att bevaka och förstärka de mänskliga rättigheterna i EU. Utskottet omfattar regeringens ståndpunkt att de mänskliga rättigheterna utgör en viktig del av EU:s politik och att arbetet med dem inte kan överlåtas på en enskild byrå. För att man snabbt ska kunna ta tag i problem måste alla EU-institutioner få bättre resurser för MR-arbetet och insatserna bli mer strömlinjeformade. Samtidigt måste uppföljningen förbättras. Om kommissionen trots allt lägger fram ett förslag till en byrå för de mänskliga rättigheterna bör den koncentrera sig på uppföljning och bevakning. Byrån måste vara nära knuten till EU-institutionerna och Europarådet som innehar övervakningsuppdrag inom MR-området.

Utskottet förutsätter att regeringen håller utskottet underrättat, både vad tidsramarna och substansen beträffar, om Finlands förberedelser och målsättning för politiken för de mänskliga rättigheterna inom olika sektorer inför Finlands EU-ordförandeskap.

Globaliseringen

Globaliseringen är å ena sidan en möjlighet, å andra sidan en utmaning för de mänskliga rättigheterna. Ojämlighet är ett stort hot: det är risk för att kvinnors, minoriteters, urfolks och utsatta grupperas rättigheter försämras. Därför är både Helsingforsprocessen, dialogen mellan olika aktörer om globaliseringen och rapporten om globaliseringens sociala dimensioner som sammanställts av en världskommission tillsatt av Internationella arbetsorganisationen ILO mycket viktiga processer med avseende på Finlands politik för de mänskliga rättigheterna.

De mänskliga rättigheterna hänger nära samman med globaliseringen och inte minst med hanteringen av den globala utvecklingen. För att de negativa effekterna av globaliseringen inte ska vara så stora är det viktigt att inte bara lyfta fram de medborgerliga och politiska rättigheterna utan också den enskildes ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Som regeringen säger i redogörelsen har vi stor nytta av våra erfarenheter när vi vill arbeta för de mänskliga rättigheternas odelbarhet. Utskottet understryker att regeringen i sin globaliseringspolitik klart och tydligt måste arbeta för att de mänskliga rättigheterna respekteras och främjas.

De negativa effekterna av globaliseringen, den ekonomiska segregationen och framför allt den ekonomiska krisen och den stora sårbarheten i de afrikanska staterna söder om Sahara gör att den mänskliga utvecklingen går åt fel håll. Ekonomiska kriser urholkar den demokratiska utvecklingen och ökar osäkerheten. Migration, illegal invandring och människohandel florerar i fattigdomens kölvatten. Utskottet understryker att ekonomisk nedgång och fattigdom försvårar möjligheterna att främja de mänskliga rättigheterna.

Utskottet håller med regeringen om att multilaterala lösningar har högsta prioritet. Det krävs samarbete för att de globala utmaningarna ska kunna hanteras. Internationella organisationer, framförallt FN, spelar en framträdande roll när det gäller att främja de mänskliga rättigheterna. FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna utför ett viktigt arbete och utskottet anser att FN bör utveckla sitt interna samarbete för att säkerhetsrådet bättre ska kunna beakta rapporter om kränkningar av de mänskliga rättigheterna i krisområden, som sammanställs av kommissionen och andra mekanismer för de mänskliga rättigheterna.

Det är viktigt att det internationella samfundet möjligheter och mekanismer för att möta globala utmaningar analyseras i ett övergripande perspektiv. Redogörelsen går närmare in på konferensen om informationssamhället, men behandlar inte verksamheten och utvecklingsbehoven i Världsbanken (WB), Internationella valutafonden (IMF) och Världshandelsorganisationen (WTO), som är viktiga globala organisationer.

Det är fortfarande en kontroversiell fråga om arbetslivsnormer ska betraktas som handelspolitik. Utskottet understryker att regeringen aktivt bör arbeta för att stärka reglerna för arbetslivet också i handelsrelaterade frågor. Vidare anser utskottet att WTO och ILO bör förbättra sitt samarbete i dessa frågor.

Människors säkerhet

Det är en bra sak att redogörelsen också går in på frågor som gäller människors säkerhet. I dagsläget är det inte bara väpnade konflikter utan också kränkningar av de mänskliga rättigheterna och nya säkerhetshot som direkt påverkar människors säkerhet.

I konflikter har civilbefolkningen blivit det viktigaste målet för tillslag. Det är i första hand staten som ansvarar för de mänskliga rättigheterna och befolkningens säkerhet inom sitt territorium. Men också det internationella samfundet har ett sekundärt ansvar att intervensera i situationer då människors säkerhet är utsatt för stora

hot. Respekten för de mänskliga rättigheterna bör vara ett nytt framträdande tema också i försöken att lösa långvariga konflikter, i till exempel Mellanöstern och Afghanistan, påpekar utrikesutskottet.

I takt med att den humanitära situationen ute i världen har försämrats har det internationella samfundet fått ta på sig ett allt större ansvar för skyddet av civila. I ett läge med en ny typ av hot kommer samarbetet mellan internationella myndigheter, EU-samarbetet och effektiva multilaterala insatser i en helt ny dager. Utskottet påpekar att ansträngningarna i första hand bör sättas in för att förebygga konflikter och humanitära kriser. Om det ska gå att bygga upp en säker omgivning på sikt krävs det insatser för att värna de mänskliga rättigheterna och försvara rättsstaten.

FN:s säkerhetsråd har fattat beslut som tillåter att omfattande kränkningar av de mänskliga rättigheterna och den humanitära rätten i sista hand åtgärdas med väpnade interventioner. Detta bygger på definitionen i FN:s stadga av hot mot fred och säkerhet. När civilbefolkningen blir föremål för anfall och en humanitär katastrof hotar att bryta ut har säkerhetsrådet rätt att besluta att vapenmakt ska användas. Utskottet anser att Finland ska arbeta för att stärka internationella regler och folkrätten samt multilaterala aktiviteter. Det är viktigt att humanitära katastrofer kan motverkas också när säkerhetsrådet inte kan ingripa med hänvisning till nationella intressen. Det kanadensiska initiativet "Responsibility to Protect" avser att starta en diskussion om frågan inom FN. Finland måste delta aktivt i debatten och medverka till att nya alternativ förs fram.

Under ledning av inrikesministeriet pågår ett arbete för att samordna vår nationella beredskap för civil krishantering. I arbetet ingår att ordna beredskap för civil krishantering och att rekrytera experter som stationeras utomlands. Med hänvisning till inkommen utredning framhåller utskottet att arbetet måste ta sikte på ett effektivt och flexibelt system som utnyttjar befintliga resurser och till buds stående expertis. Vidare är det angeläget att Finland satsar på utbildning för civil krishantering. I detta hänseende är det nya

utbildningscentrumet för krishantering i Kuopio ett viktigt steg framåt i utvecklingen. De mänskliga rättigheterna och kvinnoperspektivet bör vara en genomgående princip i all träning för civil krishantering.

Enligt utskottet hade det varit önskvärt att redogörelsen också hade behandlat teman som folkmord (genocide) och den pågående debatten samt kommenterat det internationella samfundets avtalsfästa ansvar att förhindra folkmord.

Vapenkontroll och små vapen

Det är angeläget att vapenkontroll behandlas i samband med de mänskliga rättigheterna, framhåller utskottet. Merparten av konflikterna i dagens värld är statsinterna och förs mellan en rad väpnade grupper. Utskottet menar att EU måste förbättra och stärka unionens gemensamma uppförandekoder för vapenexport och göra dem mer bindande. På så sätt kan reglerna bättre ta hänsyn till relationerna mellan mänskliga rättigheter, moderna konflikter och vapenexport. Vad gäller kontrollen av små vapen menar utskottet att FN så snart som möjligt måste anta ett internationellt avtal om små vapen.

Terrorism

Terrordåden hösten 2001 ställde på ett nytt sätt de mänskliga rättigheterna mot säkerhetsaspekterna. Regeringen understryker att terrorism måste bekämpas med respekt för de mänskliga rättigheterna och folkrätten.

I redogörelsen sägs att den internationella terrorismen är ett säkerhetshot som i sista hand kan kräva väpnade insatser. Utskottet omfattar regeringens synpunkt att väpnat våld inte är någon allmängiltig eller adekvat lösning när terrorism ska bekämpas.

Med hänvisning till utlåtandet från lagutskottet poängterar utrikesutskottet att respekt för de mänskliga rättigheterna och folkrätten är A och O i all verksamhet för att bekämpa terrorism. Vid behandlingen av författningar inom sitt eget ansvarsområde har lagutskottet framhållit att inte minst de terrorbekämpande åtgärderna på internationell nivå utgör ett ökande tryck mot

traditionella värderingar visavi rättsstaten. En stabil och hållbar grund för de åtgärder mot terrorism som behövs för att skydda statliga strukturer och framför allt enskilda människor kan bara byggas upp utifrån de mänskliga rättigheterna och de grundläggande fri- och rättigheterna. Det garanterar stor acceptans för åtgärderna i hela samhället.

Utrikesutskottet framhåller att personer som är misstänkta för samröre med terrorism eller för terroristbrott måste behandlas med respekt för de mänskliga rättigheterna. Terrorismisstänkta måste ha rätt att få rättegång på behörigt sätt. De måste betraktas som oskyldiga tills det är bevisat att de är skyldiga och terroristbrotten måste behandlas i en självständig oavhängig och legal domstol. Frågan om hur länge terrorister får vara anhållna, hur de behandlas, bland annat tortyr och domar, har behandlats i samband med kriget i Afghanistan. Situationen för fångarna på Guantánamo är fortfarande oroväckande. Utskottet håller med Finland och de övriga EU-länderna om att personer som tagits till fånga på stridsplatsen ska betraktas som krigsfångar och att alla fångar alltid ska behandlas mänskligt och i enlighet med folkrätten och de mänskliga rättigheterna.

Enligt utskottet är det viktigt att Finland aktivt går in för att via EU påverka FN:s säkerhetsråd att väga in rättssäkerhetsaspekter i sina beslut om sanktioner.

Utvecklingssamarbete

Respekt för de mänskliga rättigheterna är ett villkor för utveckling. Å andra sidan är också ekonomisk tillväxt och bekämpning av fattigdomen viktiga frågor med avseende på de mänskliga rättigheterna. Enligt utskottet uppmärksammar inte regeringen i tillräckligt hög grad de problem som följer av fattigdom och ekonomisk ojämlikhet. Enligt uppgifter från de sakkunniga fortsätter den ekonomiska ojämlikheten och inkomstklyftorna att öka. Fattigdom ligger bakom många specifika problem med de mänskliga rättigheterna. Ekonomisk utveckling behövs också för att demokrati ska kunna införas och

konsolideras och den vägen också för att värna och respektera de mänskliga rättigheterna.

Utskottet påpekar att utvecklingssamarbete spelar en framträdande roll för arbetet med de mänskliga rättigheterna och förutsätter att regeringen håller fast vid sitt åtagande att höja biståndsanslagen till 0,7 procent fram till 2010. Finlands aktiviteter för att fullfölja FN:s millenniumdeklaration är samtidigt ett arbete för att främja de mänskliga rättigheterna.

Enligt utskottet är det en brist att redogörelsen inte går in på handelspolitiken eller utländska investeringar och deras koppling till utveckling. Likaså är det en brist att frågan om att efterskänka skulder inte tas upp, trots att alla dessa frågor tillsammans med biståndet skapar förutsättningar för en ekonomisk tillväxt och utveckling i u-länderna.

En grundbult i den ekonomiska utvecklingen är att företagen får tryggade villkor för sin verksamhet. Utskottet understryker att u-ländernas särbehov måste beaktas i den ekonomiska konkurrensen och i den internationella handeln, annars kan en hållbar utveckling på global nivå inte säkerställas. I ansträngningarna för att begränsa de negativa effekterna av globaliseringen spelar det en viktig roll att företagssektorn åtar sig att bedriva en ansvarsställande verksamhet och respektera de mänskliga rättigheterna.

Att anlägga ett MR-perspektiv på biståndsfrågorna betyder framför allt att bedriva en policy som har en stabil rättslig grund. Det låter sig göras om man framför allt engagerar kvinnor, minoriteter och urfolk i utvecklingsprocessen och beslutsmekanismerna samt ser till att dessa grupper blir delaktiga av utbildnings- och hälsovårdstjänster.

Trots att det krävs ekonomiska resurser för att många av rättigheterna ska kunna omsättas i praktiken påpekar utskottet att fattigdom inte får legitimera diskriminering och att fattigdom inte är någon legitim grund för kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Dessutom är det viktigt att de knappa resurserna används rättvist till exempel på män och kvinnor, på flickor och pojkar. I många u-länder är det kvinnorna som mest drabbas av fattigdom, och det är ett tecken på

både diskriminering och ojämlikhet i beslutsprocesserna.

Det är angeläget att kulturella, religiösa eller traditionsbundna skäl inte får legitimera kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Utskottet håller med regeringen om att könsstympning av flickor under inga förhållanden får accepteras. Finland måste fortsätta att motsätta sig denna skadliga tradition i sitt utvecklingssamarbete och inom internationella organisationer.

Flyktingar

En ökande migration till följd av globalisering och det faktum att interna kriser allt mer riktar sig mot civilbefolkningen och etniska minoriteter i långt högre utsträckning blir utsatta för förföljelse och andra allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna har tillfört flyktingdebatten nya dimensioner.

Flyktingfrågan hänger i allt väsentligt samman med hur de mänskliga rättigheterna tillgodoses såväl internationellt som i Finland. Det är viktigt att offren för förföljelse och andra allvarliga människorättskränkningar får tillträde till det internationella skyddssystemet under alla omständigheter. Frågan har aktualiserats speciellt sedan kontrollen av invandrare skärpts. Ur ett människorättsperspektiv är det angeläget att utreda hur man kan garantera att övervakningen av invandringen inte förhindrar möjligheten till internationellt skydd. Förutom tillträde till skyddssystemet kräver skyddet att systemet fungerar rättvist och effektivt. Detta bör vägas in särskilt när påskyndade asylförfaranden utvecklas. Utskottet håller med regeringen om att det med tanke på det internationella skyddet är allt viktigare att följa Genèvekonventionen från 1951. Garantier måste finnas för att ansökningarna behandlas individuellt och att besluten kan överklagas. Också när det gäller uppenbart ogrundade ansökningar, inbegripet ansökningar från personer som kommer från s.k. säkra ursprungsländer, är det viktigt att ursprungsländerna inte anses allmänsäkra utan att omständigheterna undersöks separat för varje individ.

I redogörelsen påpekas det att samtidigt som staterna behandlar en lång rad ogrundade asylansökningar blir en mängd människor som är i behov av skydd utan hjälp. Utgående från erhållen utredning understryker utskottet att skyddssystemen måste utvecklas i de första asylstaterna och transiteringsstaterna. Men utvecklingsprojekten får inte leda till att flyktingarnas rättsliga status försämras utan de måste stärka det internationella skyddet.

Utskottet menar att det i princip är bra att EU:s asylförfaranden harmoniseras. Harmoniseringen får emellertid inte försämra det internationella skyddet för flyktingar. Utskottet ställer sig tveksamt till förslaget om flyktingcentrer utanför EU. Utskottet poängterar att alla åtgärder bör vara ägnade att garantera att de vars mänskliga rättigheter kränkts kommer i åtnjutande av internationellt skydd. Utskottet vill fästa uppmärksamheten vid att antalet asylsökande från de nya EU-länderna minskat efter ländernas inträde i EU i maj 2004. De mänskliga rättigheterna måste stärkas och samarbetet särskilt mellan EU-länderna intensifieras för att ytterligare få ned asylsiffrorna i unionen, framhåller utskottet.

Asylfrågorna har synligt och upprepade gånger tagits upp i rekommendationer till Finland av de internationella organen för övervakning av avtalen. I synnerhet det s.k. påskyndade förfarandet har föranlett kommentarer. Förfarandet har föranlett rekommendationer om att de asylsökande bör garanteras rättsmedel. Utskottet konstaterar att frågan om barnets rättigheter i asylförfarandet, frågan om påskyndat förfarande och behovet att systematiskt följa hur det påskyndade förfarandet tillämpas i praktiken kom upp i samband med översynen av utlänningslagen och fortfarande är aktuella.

Det är ett kritiskt ögonblick med tanke på de internationella människorättsförpliktelserna när en utlänning, t.ex. en asylsökande som fått avslag, utvisas ur landet. Mot bakgrund av dessa förpliktelser är det också problematiskt när behandlingen av asylansökningar pågår i flera år. Långa väntetider leder till psykiska problem hos allt fler. Utgående från erhållen utredning vill utskottet framhålla att myndigheterna måste ges

klarare anvisningar och befogenhetsfördelningen tydliggöras. Respekten för individens rättigheter och proportionalitetsprincipen bör vara den givna utgångspunkten. Individens mänskliga rättigheter får i varje situation inte kringskäras mer än vad som är nödvändigt för att beslutet ska kunna verkställas.

Kvinnor

Enligt information till utskottet tas könsaspekten fortfarande inte tillräckligt i beaktande i praktiken och följaktligen är det ingen som vet vilka konsekvenser olika åtgärder får för kvinnor och flickor. Utskottet finner det ytterst angeläget att de mänskliga rättigheterna systematiskt tillgodoses med hänsyn till könsaspekten såväl i Finland som ute i världen.

Det gäller att ge akt på multidiskriminering, framhåller utskottet. I Finland handlar det om att fortlöpande fokusera på invandrar- och minoritetskvinnor samt deras rättigheter och status. Utskottet anser att redogörelsen inte går på djupet med kvinnovåldet i ett internationellt perspektiv, särskilt när det gäller flykting- och minoritetskvinnor.

Människohandeln utgör ett växande problem internationellt, i våra närområden — och i Finland. Regeringen ställer i redogörelsen ett nationellt handlingsprogram mot människohandel som mål. Det är viktigt, menar utskottet, att handlingsprogrammet tas fram med det snaraste och att adekvata resurser anslås för att genomföra programmet.

Sexualiteten behandlas i redogörelsen bara som en del av reproduktiv hälsa. Utrikesutskottet konstaterar utifrån erhållen utredning att det av redogörelsen inte med önskvärd tydlighet framgår att kvinnan för att komma undan en lång rad problem, såsom hiv/aids, måste ha sexuell självbestämmanderätt. Det behövs absolut kraftigare tag mot sexuellt våld inte minst med hänsyn till utvecklingen inom internationell rätt vad gäller definitionen på våldtäkt, samlag utan samtycke. Experter som utskottet hört har påpekat behovet av att se över straffbestämmelserna för sexuellt utnyttjande av handikappade, särskilt i

förhållande till andra sexualbrott. Utskottet ser det motiverat att utreda om lagstiftningen behöver ändras på denna punkt.

Kvinnovåldet är såväl globalt som i Finland ett verkligt stort problem med avseende på de mänskliga rättigheterna. Det är viktigt att regeringen inser vidden av problemet och med alla medel försöker agera för att våldet mot kvinnor ska bli mindre allmänt. Enligt redogörelsen kommer vi inom några år att få ett nationellt program mot kvinnomisshandel och familjevåld samt för bättre stödtjänster till offer och förövare.

Lagutskottet påpekar i sitt utlåtande (LaUU 12/2004 rd) att våld mot kvinnor till stor del förekommer i nära relationer och att utövaren antingen är en familjemedlem eller någon annan närstående person. Lagen om besöksförbud (898/1998) trädde i kraft den 1 januari 1999. Riksdagen har nyligen godkänt en proposition (RP 144/2003 rd — LaUB 2/2004 rd) om komplettering av lagen om besöksförbud så att lagen också kan tillämpas när den som förbudet avses skydda och den mot vilken förbudet avses gälla bor i en gemensam bostad. I samma sammanhang godkände riksdagen att paragrafen om fast vilja (21 kap. 17 § i strafflagen) ska upphävas. Den innehåller en bestämmelse om möjlighet till åtalseftergift när målsäganden av egen fast vilja begär att åtal inte ska väckas.

Utrikesutskottet håller med lagutskottet om att straffrättsliga åtgärder eller säkringsåtgärder typ besöksförbud inte i sig räcker till för att förebygga våld i nära relationer. Det behövs dessutom samverkan mellan olika myndigheter, inte minst polis- och socialmyndigheter, och frivilligorganisationers tjänster. Det utlovade handlingsprogrammet som ska stärka hela nätverket av basservice och specialtjänster som står till buds för våldsoffer, hjälpa unga som ser och upplever våld och höja kompetensen väger tungt i detta avseende.

Lagutskottet menar att våld i nära relationer också bör ses i relation till all våldsbrottslighet. Det gäller att bedöma i vilken mån allmänna samhällseliga bakgrundsfaktorer bidrar till ökat våldsbeteende. Som exempel på en sådan faktor

nämner utskottet ökad alkoholkonsumtion. Utrikesutskottet omfattar denna ståndpunkt och understryker vikten av att det görs en uppföljning av vilka konsekvenser alkohol-, läkemedels- och narkotikabruk har för våldsbrottsligheten.

Barn

Utvecklingen har inte varit positiv över hela linjen hos oss när det gäller barn och deras mänskliga rättigheter. Utskottet ser sig föranlett att fästa regeringens uppmärksamhet på att alla beslut som gäller barn, oavsett om de fattas av nationella eller internationella myndigheter, ska utgå från barnets bästa.

Barns särskilda behov av skydd har erkänts i vår nationella lagstiftning och i många internationella förpliktelser. Under de senaste åren har bekämpningen av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi uppmärksamats alldeles särskilt. Ett bevis på detta är det fakultativa protokoll om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi som antagits till Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter och Europeiska unionens råds rambeslut om bekämpning av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi (2004/68/RIF). Nödvändiga bestämmelser för att sätta i kraft dessa förpliktelser ingår i en proposition (RP 34/2004 rd), där strafflagen föreslås bli kompletterad med bl.a. den grova gärningsformen spridning av barnpornografi.

Lagutskottet poängterar i sitt utlåtande (LaUU 12/2004 rd) att det givetvis inte räcker att skydda barn bara mot sexuella handlingar. I familjen är barnen ofta också indirekta offer för våld i nära relationer. För att förbättra barnens situation föreslår regeringen (RP 163/2004 rd) en ny institution, en barnombudsmannatjänst. Inom lagstiftningen har lagutskottet framför allt uppmärksamgjorts på behovet att se över barnskyddslagstiftningen. På denna punkt har det hänvisats till ett antal utslag från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna där Finland prickats för omhändertagande av barn och umgängesrätt. Utslagen nämns i redogörelsen. Båda dessa reformer finns upptagna i reger-

ingens program. I likhet med lagutskottet ser utrikesutskottet det som viktigt att reformerna genomförs skyndsamt och vad gäller barnombudsmannen dessutom på ett sätt som uppfyller förväntningarna på denna nya institution.

Att förbättra barns ställning i väpnade konflikter bör stå högt på Finlands prioritetlista. Barn involveras i konflikter på många olika sätt. Utrikesutskottet framhåller att Finland måste agera aktivt mot utnyttjandet av barnsoldater och då särskilt arbeta på att handeln med och användningen av små vapen ska bli övervakad och begränsas. Barn är effektiva soldater om de ges vapen i hand som de klarar av och kan använda.

Utskottet hänvisar till sin ståndpunkt ovan att könsaspekten ska beaktas i all verksamhet och påpekar att redogörelsen saknar en djupgående analys särskilt av vilka särdrag som betecknar våldet mot flickor i samband med väpnade konflikter och vilka konsekvenser våldet har.

Urfolk

Typiskt för urfolken är att de har en särskild relation till jord, vatten och naturtillgångar. De organ som övervakar efterlevnaden av människorättsavtalen har påtalat de olösta markrättsliga frågorna i samernas hembygdsområde i Finland. Enligt redogörelsen har regeringen föresatt sig att undanröja hindren för en ratificering av ILO:s konvention om ursprungsfolk och stamfolk. Utskottet anser det ytterst angeläget att arbetet på att lösa frågorna kring samernas hembygdsområden fortsätter.

Fokus bör riktas mer mot samernas övriga rättigheter och hur dessa ska tillgodoses, menar utskottet utgående från information det fått. Hit hör bl.a. samiskan, barndagvården, skolundervisningen och rennäringens fortbestånd. Utskottet vill också lyfta fram den flerfaldiga diskriminering samiska kvinnor och minoriteter, i synnerhet skoltsamer utsätts för. Man räknar med att det finns cirka 700 skoltsamer i Finland.

Funktionshindrade

Det finns en ambition att förbättra funktionshindrades rättigheter över hela världen. Finland

bör sluta upp bakom detta mål så pragmatiskt som möjligt med anlitande av handikapporganisationers expertis. Funktionshindrades rättigheter hör till utmaningarna i det finländska utvecklingssamarbetet, och utskottet understryker att funktionshindrade bör beaktas mer konkret i operationaliseringen av utvecklingssamarbetet.

Funktionshindrade blir utsatta för diskriminering i det dagliga livet, antingen förtäckt eller direkt — också i Finland. Enligt redogörelsen har regeringen föresatt sig att de funktionshindrade ska kunna leva självständigt och ha jämlika möjligheter att delta i samhället. Regeringen avser också att utreda hur funktionshindrade i praktiken ska kunna utnyttja den rätt att fritt välja bostadsort som alla medborgare har.

Enligt information till utskottet har jämlikhet för funktionshindrade, ett mål som uppställdes i samband med översynen av de grundläggande fri- och rättigheterna, inte uppnåtts. Det finns fortfarande en mängd problem i synnerhet när det gäller handikapptjänster och stödfunktioner. Den bristande servicen gör det svårare eller helt omöjligt för funktionshindrade att exempelvis få utbildning eller arbeta.

Stödande sig på erhållen utredning föreslår utskottet att regeringen utreder om minoritetsombudsmannens behörighetsområde kan utvidgas eller om det finns någon annan tillsynsmekanism som också täcker in uppföljningen av särfrågor som gäller funktionshindrade. Utskottet understryker att tillsynen inte får tappa sin trovärdighet också om den breddas. Av utredningen bör det därför också framgå vilka resurser som behövs om behörighetsområdet utvidgas eller om någon annan tillsynsmekanism införs.

Människohandel

Människohandel är ett led i internationell organiserad brottslighet och kräver därför samarbete på det internationella planet. I all synnerhet måste polis- och myndighetssamarbetet utvecklas samtidigt som Europol's insatser inom denna sektor behöver effektiviseras. Det finns en rad internationella instrument och bland dem kan särskilt nämnas den internationella konventio-

nen mot gränsöverskridande, organiserad brottslighet (Palermokonventionen) och dess tilläggsprotokoll om förebyggande, bekämpning och bestraffande av människohandel, inte minst handel med kvinnor och barn, samt Europeiska unionens rambeslut om bekämpning av människohandel (2002/629/RIF). Riksdagen tar ställning till förpliktelserna i båda dessa internationella instrument i samband med behandlingen av ett förslag till ändring av strafflagen (RP 34/2004 rd). Människohandel går ofta hand i hand med koppleri i regi av kriminella organisationer. Koppleriet kan vara systematiskt och förenat med exempelvis narkotikahandel. Meningen är att när propositionen kommer upp till behandling ska alla varianter av verksamheten och det systematiska inslaget beaktas genom ändringar i lagstiftningen. Det är också, menar utskottet, viktigt att skyddet av offer enligt Palermoavtalet stärks och att efterfrågan minskar.

Diskriminering och bemötande av minoriteter

Enligt redogörelsen är rasistiska attityder och diskriminering ett problem även hos oss. Regeringen ger i redogörelsen en ingående beskrivning av olika insatser mot diskriminering. Lagen om likabehandling, som trädde i kraft den 1 januari 2004, ger en fundamental rättslig plattform för stävjande av diskriminering. Lagen utgår från att myndigheterna aktivt arbetar för likabehandling i allt de företar sig. Arbetet mot rasism och diskriminering kräver en samlad strategi och attitydförändringar också inom förvaltningen. Regeringen måste enligt utskottets mening åta sig att integrera diskrimineringsbekämpningen i det normala administrativa arbetet. Därför behöver handlingsprogrammet mot rasism och diskriminering uppdateras med det snaraste.

Utskottet förväntar sig att regeringen lägger fram konkreta förslag till antidiskriminering i det beramade invandrapolitiska programmet. Regeringen redogör exempelvis för vad som gjorts för att främja integreringen av den ryskspråkiga minoriteten. I det sammanhanget un-

derlåter regeringen emellertid att berätta om de ryskspråkiga faktiskt integrerats i Finland. Detta är ett exempel på ställen där en analys av situationen i fråga om de mänskliga rättigheterna saknas i redogörelsen. När man diskuterar de ryskspråkigas situation måste man, enligt utredning till utskottet, absolut ta upp frågan om bl.a. unga som dragits in i en narkotika- och brotts spiral samt förlusten av kulturtraditioner. Det är en brist, menar utskottet, att redogörelsen inte går in på rasism mot invandrare med afrikanskt eller arabiskt påbrå.

Enligt redogörelsen är det A och O att minoriteterna ska få delta i den beslutsprocess som gäller dem själva. Utskottet omfattar denna ståndpunkt. Med utgångspunkt i erhållen utredning konstaterar utskottet att det gäller för regeringen att ta sig en titt på olika kommittéer, vad de arbetar med, vilka som sitter med i dem och vilka resurser som finns att tillgå för att invandrarna faktiskt ska kunna delta i och påverka beslutsprocessen.

En fråga som fortfarande har hög prioritet är att tillgodose romernas rättigheter och se till att samarbetet med myndigheterna löper bra. Romerna är Europas största minoritet. Initiativet till ett alleuropeiskt romskt forum i anknytning till Europarådet är ett viktigt mål på det regionala planet. Finland bör i synnerhet under ordförandeskapet arbeta för att få medlemsstaterna i EU att satsa mer på romernas rättigheter och övervakningen av att dessa tillgodoses. Utskottet vill poängtera att det primära ansvaret ligger på staten när det gäller att tillgodose även minoriteternas mänskliga rättigheter.

De grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna i Finland

I redogörelseavsnittet om Finland ingår viktiga teman som kvinnors, barns, minoriteters, urfolks och funktionshindrades rättigheter samt människohandel och diskriminering, liksom ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Som det redan konstaterats tidigare i betänkandet behandlas frågorna i ett snävt perspektiv, endast utifrån de rekommendationer Finland fått

från de internationella organen för övervakning av människorättsavtalen. Lagutskottet påpekar (LaUU 12/2004 rd) med fog att det är överraskande att redogörelsen inte alls tar upp de frihetsberövades rättigheter. Ändå fick Finland så sent som hösten 2003 i samband med ett europeiskt tillsynsorgans inspektionsbesök ta emot kritik bl.a. för förvaringen av rannsaktionsfångar och våldet mellan fångar.

Grundlagsutskottet menar i sitt utlåtande att det är mycket viktigt att redogörelsen tar upp situationen för de grundläggande fri och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna i Finland. Vissa aktuella frågor har ändå fått för lite uppmärksamhet. Där finns inga översikter över t.ex. frihetsberövades rättigheter, integritetsskydd, yttrandefrihet eller religionsfrihet eller situationen för dem som skuldsatt sig upp över öronen under lågkonjunkturen. Lagutskottet säger i sitt utlåtande att det i kommande redogörelser också gäller att beakta förhållandena för andra som är intagna på anstalt. På denna punkt uppmärksammar lagutskottet att vår nuvarande lagstiftning inte ger tillräckliga garantier för att speciellt långvårdsklienter — och omyndiga över lag — får sina rättigheter tillgodosedda i det dagliga livet. Mentalvårdspatienters rättigheter förbigås likaså, precis som vissa frågor i samband med den sociala tryggheten och tillgången till sociala tjänster som riksdagens justitieombudsman tagit fram i sin laglighetsövervakning. Justitieombudsmannen har också sett på familjevåld, bostadslöshet, barns problem, intolerans mot minoriteter, diskriminering och utdragna behandlingstider för ärenden med hänsyn till de grundläggande och mänskliga rättigheterna (B 10/2003 rd).

Utrikesutskottet vill i likhet med grundlagsutskottet erinra hur viktigt det är att kraven på god förvaltning och rättsstatsprincipen beaktas i bedömningen av utlänningars ställning och våra internationella åtaganden att fatta individuella beslut (GrUU 4/2004 rd).

Lagutskottet noterar också situationen för Europeiska domstolen för mänskliga rättigheter. I redogörelsen påpekas det att antalet klagomål till domstolen har ökat i takt med det ökade an-

talet medlemsländer i Europarådet men att domstolens resurser inte har ökat i motsvarande mån. För individens rättssäkerhet är det viktigt att så långt som möjligt försöka bibehålla hans eller hennes rätt att överklaga hos domstolen.

I redogörelsen redovisas generellt de domar som Finland meddelats av Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna. För att situationen beträffande de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna ska kunna bedömas, är det viktigt att man i framtiden redogör närmare åtminstone för de domar där Finland konstaterats ha brutit mot förpliktelse i europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna. Verkställigheten av domarna måste följas upp, och redogörelsen bör i fortsättningen innefatta en utredning om den.

Periodisk rapportering

Periodiska rapporter till tillsynsorganen för de internationella konventionerna om de mänskliga rättigheter om verkställigheten av konventionsbestämmelserna är ett viktigt led i hela systemet. Regeringens ambition är att det nationella genomförandet av konventionsbestämmelserna ska vara effektivt. Problemet med den periodiska rapporteringen är enligt redogörelsen att tillsynsorganens rekommendationer efter en offentlig debatt lätt blir liggande och att frågorna tas upp först när det är aktuellt med nya rapporter. Grundlagsutskottet konstaterar i sitt utlåtande (GrUU 23/2004 rd) att det i de periodiska rapporterna kan vara bra att också redogöra för grundlagsutskottets praxis i behöriga delar och att utskottet bör beredas tillfälle att vara med vid rapporteringen.

Utmaningen framför många andra är hur rekommendationerna i rapporterna ska behandlas så att de engagerar hela regeringen. Rekommendationerna och genomförandet måste följas upp aktivt och allsidigt, konstaterar utrikesutskottet

utifrån erhållen utredning. Uppföljningen bör ske även med hänsyn till de högsta laglighetsövervakarnas ståndpunkter och genomförandet av dem. I likhet med grundlagsutskottet anser utrikesutskottet att rekommendationerna och genomförandet av dem årligen bör avrapporteras till riksdagen i regeringens årliga berättelse om sina åtgärder. Den vägen får riksdagen och riksdagsutskotten en chans att delta i uppföljningen av rekommendationerna.

Förslag till beslut

Med stöd av det ovan anförda föreslår utrikesutskottet

att riksdagen godkänner redogörelsen med anmärkningarna ovan,

att betänkandet sänds till statsrådet för kännedom och åtgärder och

att tre uttalanden godkänns.

Utskottets förslag till uttalanden

1. *Riksdagen förutsätter att regeringen genom egna insatser och genom riktade ekonomiska resurser aktivt förverkligar målen i redogörelsen.*
2. *Riksdagen förutsätter att nästa, i statsrådets kanslis regi framtagna redogörelse innehåller en samlad analys av den internationella människorättssituationen, av Finlands insatser och resultatet av dessa insatser samt att det görs en övergripande bedömning av hur de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna utfallit i Finland.*
3. *Riksdagen förutsätter att internationella frågor högprioriteras också i nästa redogörelse.*

Helsingfors den 7 oktober 2004

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Liisa Jaakonsaari /sd
vordf. Aulis Ranta-Muotio /cent
medl. Ulla Anttila /gröna
Jouni Backman /sd
Eva Biaudet /sv
Kimmo Kiljunen /sd
Katri Komi /cent

Eero Lankia /cent
Petri Neittaanmäki /cent
Aila Paloniemi /cent
Maija Perho /saml
Suvi-Anne Siimes /vänst
Jari Vilén /saml
ers. Bjarne Kallis /kd.

Sekreterare var

utskottsråd Raili Lahnalampi.